

alatt jelentkezzék s hogy a bosszúálló hadjáratra az uralkodó rendelkezésére álljon. ...”

A fent említett kötet utolsó fejezetében *Szakács Andor* megrendítően írta le, milyen viszontagságokat keresztülélve sikerült Bányai Elemér, *Zuboly* holttestét hazaszállítani. A kutatások másik különleges eredménye: az Ady-barát Bányait *Pohászka Ottokár* temette el.

Most azonban a gálaműsor ismertetése a feladata e sorok írójának: a rendezvény második részét *Juhász Endre* zenekara, a Group Duduk nyitotta és zárta. A 18-as évszámhoz születésükkel vagy halálukkal kapcsolódó írók, költők névsorát bön-gészhettek az érdeklődők a muzsika alatt a kivetítőről. *Flórián Tibor* 1908-ban született Selmecbányán, s egy sajnos kevésbé ismert, ám kiváló költeménye hangzott el: *Mindszenty-vers*.

Gopcsa Paula néni nagyon szorgalmazta, hogy emlékezzen meg az örmény közönség valamilyen módon *Barcsay Jenő*ről. E kérésnek, javaslatnak igyekeztünk eleget tenni, s egy volt tanítványa a szentendrei

Barcsay-tárlaton méltatta az 1988-ban elhunyt festőművészt el-elcsukló hangon. A zenekar játéka közben a művészek nevét vetítettük ki, közte Paula néniét is. A gálaműsor termében állíthattuk ki *Borosnyay Klára* és *Pál János* alkotásait. A két művész beszélt is a képek születésének körülményeiről, helyéről. A Szózat éneklése után az Örmény büfé vacsoráját szolgáltuk fel.

S már most kérjük a kedves Olvasót, szíveskedjék naptárába beírni: **2019. május 8-án 18 órakor** lesz az utolsó gálaműsorunk a **MOM Kulturális Központ kupolatermében**.

Opera született Szolzszenyicin Iván Gyenyiszovics egy napja című kisregényéből

A művet az orosz író születésének 100. évfordulója alkalmából fia, *Ignat Szolzszenyicin* vezényletével pénteken mutatták a moszkvai Nagyszínházban. Az opera zenéjét *Alekszandr Csajkovszij* kortárs zeneszerző szerezte, a librettót is ő írta az örmény hegedűművésszel, zeneszerzővel, *Georgij Iszákjannal*. Utóbbi állította színpadra a kétfelvonásos operát, amely egy szibériai fogolytábor egy napjának életéről szól. Az 1918. december 11-én született Szolzszenyicin regényében a saját túlélési tapasztalatait írta meg, hiszen 1945-ben nyolc év kényszermunkára ítélték. (Forrás: kultura.hu)

Látogatható és használható a plébániák régi gyűjteményéből álló könyvtár

A Csíkszeredai Gyűjtőlevéltár mellett Történeti Gyűjtőkönyvtár és Restaurátor Műhely is működik a csíksomlyói Szent Péter és Pál Plébánia épületében. A könyvtár és a műhely kialakításáról *Bernád Ritával*, a Gyulafehérvári főegyházmegye főlevéltárossával beszélgettünk.

Miután a múlt év végére befejeződött annak a 160–180 iratfolyóméternyi hivatali iratgyűjteménynek a rendszerezése, amelyet a csíkszéki főesperességtől és plébániáktól gyűjtöttek össze a Csíkszeredai Gyűjtőlevéltár elindításához, Bernád Rita, a főegyházmegye főlevéltárosa hozzáfogott egy történeti gyűjtőkönyvtár kialakításához a gyűjtőlevéltárhoz tartozó kutatószobában. A régi könyvek összegyűjtésének tervéről februárban értesítette *Jakubinyi György* érsek az alsíki és a felcsíki főesperesi kerületek plébánosait, a beszállításokat a főlevéltáros április 17-én kezdte meg Csíkszenttamásról.

Mindeddig öt plébánia kivételével sikerült összegyűjtenie a két kerület valamennyi egyházközségéből a történelmi könyvgyűjteményeket. Azaz 18 plébánia régi könyvgyűjteménye található már a csíksomlyói plébánia épületében kialakított kutatószobában. Az újabb, egy évszázadnál nem régebbi alapítású plébániák (Újtusnád, Csíkszentsimon, Gyimesközéppok stb.) nem rendelkeznek történeti könyvanyaggal, így azok a gyűjtőkörön kívül esnek – osztotta meg velünk Bernád Rita. Azt is megtudtuk tőle, hogy jelenleg a gyűjtés befejezése élvez prioritást, hogy még a nedves időjárás beállta előtt minden könyv az új helyére kerülhessen. A még be nem szállított könyvanyag elrendezéséhez szükséges öt könyvszekrény legkésőbb október elejére készül el, így a tervek szerint

október közepéig minden muzeális értékű könyvgyűjtemény a csíksomlyói székhelyű Csíkszeredai Gyűjtőkönyvtárba kerül majd. A könyvanyag feldolgozása a levéltári anyagéhoz hasonló módon történik, tehát a proveniencia (származás, eredet) alapján, vagyis a gyűjtemények egyben maradnak, egyházközségenként képeznek egy-egy egységet – tájékoztatott a főlevéltáros. Kifejtette továbbá, a feldolgozott gyűjteményekből álló könyvtár már most használható és látogatható, ugyanis a szekrénybe helyezés előtt a könyvekről részletfotók készültek, így ezek alapján már most visszakéreshetők az egyes példányok. Amikor számítógépes rendszerbe viszik az adatokat, akkor jóval gyorsabb lesz a hozzáférés, de addig ezek a fényképek szolgálnak katalógusként.

A kutatószobában lévő gyűjtőkönyvtár berendezéséhez – a könyvespolcok és az asztalok beszerzésére – egyébként a Bethlen Gábor Alap biztosított támogatást immár két ízben.

Mitől értékes egy könyv?

Azzal kapcsolatban, hogy milyen állapotú és tartalmú könyvek érhetőek el a gyűjtőkönyvtár révén, Bernád Rita elmondta, a beszállítás után, de a rendezés előtt alapos tisztításon, portalanításon és esetenként preventív konzerváláson, vegyszeres fertőtlenítő kezelésen esnek át a sérültebb példányok a könyvtár szomszédságában működő restaurátor-műhelyben.

Így már „egészségesen” teszik azokat a polcokra. Egyébként egy-egy plébániai könyvtáron belül ritkaságnak számítanak a szokásos teológiai művek között a tudományos vagy technikai tartalmú kiadványok,

a különböző ex-librisek. A feldolgozás alatt ilyen jellegű műveket is talált a szakember – avatott be. Megjegyezte ugyanakkor, hogy egy könyv a tartalma, a nyomdai kivitelezése, a ritkasága és a művészi kötése mellett, attól is értékes lehet, ha tudjuk, hogy ki volt az egykori tulajdonosa, használója, melyet az igen gyakori poszteszor-bejegyzésekből tudunk meg. A csíki könyvanyag feldolgozása folyamán találtak Szebeléby Bertalan erdélyi vikárius és *Illyés András* püspök szignálta példányokkal, de szépen rekonstruálható papírhagyatékok, gyűjtemények is.

Restaurátor-műhely is van

Folyamatban van ugyanakkor a gyűjtőlevéltár és gyűjtőkönyvtár szomszédságában a Restaurátor Műhely kialakítása is, amely megvalósításához szintén a Bethlen Gábor Alap nyújtott anyagi segítséget. A helyet a két említett létesítményhez hasonlóan a csíksomlyói Szent Péter és Pál Plébánia épületében biztosította *Göthér Gergely* plébános – számolt be a főlevéltáros. Továbbá arról is tájékoztató, hogy a rendelkezésre bocsájtott szoba felújítása és célszerű átalakítása idén áprilisban kezdődött és májusban ért véget. A javítási munkálatok után elkezdtek az alapvető berendezéseket beszerezni, hogy működőképessé váljon a restaurátor-műhely. „Még a tervezés fázisában a Magyar Nemzeti Levéltár restaurátor-műhelyének munkatársaitól kaptunk egy részletes tervezetet, ezt vettük figyelembe a berendezésnél. Az alapvető bútorzatot kívül prést, szárítóállványt, A0-ás tárolókat, páraelszívókat, papíröntő szívóasztalt, vágoeszközöket, vegyszerszekrényt, porszívókat, különböző vastagságú fátolpapírokat, papírpépet, ph-mérőt, ragasztóanyagokat és különböző vegyszereket sikerült már vásárolni a kapott támogatásból. Beszereztünk ugyanakkor egy nagy teljesítményű

A2-es szkennert is, amely elengedhetetlen a levéltári iratok digitalizálásának elvégzéséhez. Az induláshoz, ami alapeszköz volt, azt már tulajdonképpen megvásároltuk vagy megrendeltük.” Már a teljes eszközkészlet megérkezése előtt, június második felétől konzerváló tevékenységet végez egy alkalmazott restaurátor a műhelyben, aki tulajdonképpen a könyvtári anyagokkal dolgozik, ugyanis kivétel nélkül mindegyik egyházközség könyvgyűjteménye megszervezte az eltelt évszázadokat és tisztításra, preventív konzerválásra szoruló több könyvpéldány belőlük. Jelenleg ez képezi a műhely alaptevékenységét. Rövidesen új munkatárssal egészül ki a munkaközösség, aki a levéltáros-könyvtáros tevékenység mellett a papírrestaurálásba is bekapcsolódik – avatott be a szakember.

A gyűjtőlevéltárról

Idén eddig 25 kutató kereste fel a Csíkszeredai Gyűjtőlevéltárat, sokan közülük több alkalommal is visszatértek. Többségüket történelemszerek teszik ki, egyharmad arányban pedig családfakutatók. A legnépszerűbb kutatási téma a helytörténet, azt követik a genealógiai kutatások és a különböző egyháztörténeti, történelmi vagy vallási, néprajzi témák. Egy rövid ideig még hétfőn és szerdánként kereshető fel a gyűjtőlevéltár, de miután állandó munkatársat alkalmaznak, úgy a program is változni fog. Minden kutató vágyának ajánlják, hogy előre jelezze kutatási szándékát, hogy a levéltáros tudja kire, milyen témában számíton. Ugyanakkor a levéltári jegyzékek elérhetők a Gyulafehérvári Főegyházmezei Levéltár honlapján, így azokból előre tájékozódni lehet, hogy van-e forrás az adott kutatási témához, érdemes-e a helyszínre utazni.

Kömény Kamilla
Székelyhon.ro, 2018. szept. 23.

György Ferenc

A lokális emlékezet vallásantropológiai vizsgálata a tordai örmény családban

A szerző Ditróban született 1967. március 1-jén, teológiai tanulmányokat folytatott 1986–1992 között Gyulafehérváron, 1992-es pappá szentelése után 1994-ig segédlelkész volt Csíkszeredában, 1994–1996 között érseki titkár Gyulafehérváron, 1996-tól Tordán plébános. Posztgraduális képzés keretében 2004-ben a kolozsvári BBTE műemlékvédelmi szakát végezte el, majd 2006-ban ugyanott pasztorálteológiából magiszteri képesítést nyert, jelenleg a RK Teológia Kar doktorandusza.

Az emlékezés és az emlékéllítés tematikában¹ való lokális kutatás egyben bepillantás a 19. és a 20. századi örmény kisebbség egyházközségi életben való cselekvő szerepvállalására, ami a II. világháborúval megszakadt, és Torda tömbmagyarorságával az ezt követő kommunizmus korszakában nagy arányban szétszóródott. Azok, akik a maradási választották és átéltek a kommunista diktatúra kemény próbáját, az elődök erőnyeiből, vitalitásából merítenek erőt. Bár a tanulmányban többnyire csak a 20. század első felét taglalom, igen gazdag anyaga van az örmény jelenlétnek a 18. és 19. század vonatkozásában is. Ezen időben a katolikus templomot körülvevő örmény kereskedők nemcsak a város gazdasági életét alakították, hanem a lelki élet terén is sokat tettek. A magukkal hozott gazdasági érzés és a katolikus hit tudata kölcsönösen alakította a várost és az egyház 20. századi képét.²

Az írott és képi emlékezés kutatása a tordai örmények hagyatékában

A 19. és 20. századi tordai örmény társadalomnak is megvannak a maga íratlan szabályai, melyek az egyházközségi életben belül, vagy a családkutatások során válnak feltárhatóvá. Ezeknek sajátosságait a tordai római katolikus levéltár anyagában

különösen az egyházközségi jegyzőkönyvek és néhány hitbuzgalmi napló anyaga értelemszerűen megerősíti. Feltűnő, hogy a 20. század első negyede és vége, amikor az emlékezés és emlékéllítés kultusza a tordai római katolikus közösségi életben felerősödik, egyértelműen a múlt birtokbavételét is jelenti. Némileg burkoltan azzal a céllal teszik ezt, hogy az utókor majd rájuk is emlékezzen. Megállapítható, hogy azok a cselekvési modellek, amelyek Tordán a katolikus hit átmentésére irányultak a 18. századtól, hangsúlyosan az örmény származású egyházközségi élet berendezkedését határozták meg a 19. században. Ismérvei az erős dominancia és az önrendelkezés a közösségen belül. A katolikus hitélet gyakorlása mentén sikeresen képviselik érdekeiket, ami a gazdasági életterüket is erősíti, illetve kiterjeszti a városi kulturális élet szinte minden területére.³

A 20. századfordulón a helyi emlékezés és emlékéllítés egyik társadalmi rétege az örmény származású római katolikus közösségből kikerülő azon erős polgári réteg, akik közül többen a városi vezetés jeles egyéniségei is lettek. Így nem véletlen, hogy ezzel párhuzamosan a hitélet gyakorlása mellett a közösségen belül ők szorgalmazzák az emlékezést. Tudatában vannak